

Правове забезпечення

УДК 355.1: 364. 3

С.С. Корольов

Національний університет "Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого", Харків

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ, УТВЕРДЖЕННЯ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАРАНТІЙ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ КРАЇН-ЧЛЕНІВ НАТО

Автором висвітлюються основні соціальні гарантії, які надають військовослужбовцям та членам їх сімей держави, які є членами НАТО.

Ключові слова: НАТО, соціальний захист, військовослужбовці, гарантії, розвиток, нормативно-правові акти.

Вступ

Постановка проблеми. Україна, як суверенна, незалежна та демократична держава постійно намагається розвивати, удосконалювати та розширювати межі власного міжнародного співробітництва.

Одним із найважливіших аспектів цих заходів є питання щодо участі держави у певного характеру військово-політичних блоках, які мають бути додатковим важелем щодо гарантій постійного додержання безпеки та цілісності країни.

На сьогоднішній день це питання набуло особливої гостроти та актуальності. До того ж, у минулому десятилітті керівництвом держави неодноразово ухвалювалися рішення певного виду правової ієрархії, які регулювали зазначені вище питання неоднозначним чином. Політичний вектор країни щодо членства у військово-політичному блоці неодноразово змінювався і останнім часом на державному рівні було прийняте рішення про позаблоковість України.

Проте, держава продовжує активне співробітництво з країнами Північноатлантичного договору в різних питаннях, яке має бути важливим та корисним для обох сторін. Це стосується як і суто військового аспекту, так і інших, не менш важливих питань, які кардинально впливають на належне функціонування та забезпечення боєздатності та постійної боєготовності країни. Серед них одним із найважливіших є надання державою військовослужбовцям та членам їх сімей відповідних норм соціальних гарантій, які мають певним чином компенсувати навантаження та складнощі, які пов'язані із проходженням військової служби.

Варто зазначити, що країни, які є членами НАТО, надають достатньо високий рівень соціального забезпечення власним військовослужбовцям та членам їх сімей, здатний забезпечити привабливість та конкурентоспроможність військової служби.

Разом з тим, сьогодні держава через певні проблеми та труднощі економічного характеру не здатна надати дієві соціальні гарантії військовослужбовцям. Але керівництвом країни проводиться певна робота щодо покращення економічної ситуації. Тому при відповідній можливості доцільно очікувати удосконалення рівня соціального захисту військовослужбовців, для чого доречно розглянути позитивний досвід найбільш провідних держав-членів НАТО, який має сприяти виробленню та утвердженню власних сучасних соціальних стандартів у військовій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На нашу думку, останнім часом практично відсутні відповідні ґрунтовні праці наукового характеру щодо висвітлення основних аспектів створення та забезпечення гарантій соціального захисту військовослужбовців держав-членів НАТО.

Формулювання мети статті. Автором визначене завдання висвітлити основні законодавчі норми щодо забезпечення соціального захисту військовослужбовців найбільш економічно розвинених країн-членів НАТО та зробити відповідні висновки.

Викладення основного матеріалу

Однією з умов належного функціонування Північноатлантичного договору є ряд відповідних стандартів членства у цьому блоці. Одним із ключових питань цих аспектів є соціальне забезпечення військовослужбовців найбільш економічно розвинених країн-членів Альянсу.

Так, у Сполучених Штатах Америки в умовах комплектування збройних сил на добровільній основі, який був запроваджений у 1973 році, військово-політичне керівництво країни докладало максимум зусиль для того, щоб військовослужбовці за рівнем оплати своєї праці мали змогу досить успішно конкурувати з працівниками цивільного сектору

на ринку робочої сили. Узагалі стимулювання військовослужбовців у США умовно можна розділити на пряме та непряме.

Пряме являє собою суто фінансові методи, тобто це є різного роду виплати Міністерства оборони особовому складу (грошове забезпечення, податкові пільги). Непряме стимулювання (економічні методи) побудовано з розходів на ресурси, які використовуються в процесі повсякденної служби, навчання, розміщення та забезпечення особового складу (медичне обслуговування та індивідуальна освіта військовослужбовців, створення оптимальних умов проживання на військових базах тощо). Також до цього відноситься наявність певного переліку особистих немайнових прав, які не мають цивільні працівники. Через інфляційні процеси збільшуються основні оклади військовослужбовців, що запобігає зниженню їх життєвого рівня. Так, за 1970-1988 роки основні оклади військових були збільшені в середньому в три рази [1, с. 23-25].

Грошове забезпечення містить основні оклади, основну продовольчу та житлову надбавки, різного виду додаткові, у тому числі тимчасові надбавки. До цього переліку також відносяться тимчасові надбавки за особливі умови служби, компенсаційні доплати та одноразові виплати при звільненні. Основний оклад є найважливішою та найбільшою за обсягом складовою частиною загальної суми грошового забезпечення. Для різних категорій військовослужбовців доля в його загальній частці коливається в доволі широких межах: сержантський склад – від 62 до 75 відсотків, офіцерський – від 71 відсотка до 80, 4. Крім основних окладів усі офіцери щомісячно отримують продовольчу надбавку. Її розмір переглядається щорічно, і, як правило, збільшується пропорційно підвищенню основних окладів. До загальної плати належить також квартирна надбавка. Вона надається тим військовослужбовцям, які не забезпечені державним житлом та компенсує в середньому 61 відсоток вартості житла, що орендується. Сімейні військовослужбовці, які займають державні квартири, що не відповідають американським стандартам, одержують постійну квартирну надбавку у зменшеному вигляді як компенсацію за незручності. Виплата квартирних надбавок дозволяє в разі необхідності збільшувати чисельність збройних сил без капітальних витрат на будівництво додаткового житла для військовослужбовців [2, с. 41-56].

Таким чином, стан розвиненості системи соціального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил США дозволяє постійно забезпечувати необхідні та якісні показники укомплектованості особовим складом. При цьому лави збройних сил поповнюються розвинені в інтелектуальному та фізичному плані громадяни, для яких військова служба є не тимчасовою формою працевлаштування, а свідомим

професійним вибором, що дійсно направлений на повноцінне та якісне виконання службових обов'язків. Ураховуючи високий рівень розвитку економіки Сполучених Штатів Америки, є підстави сподівання на те, що їхня система соціального захисту військовослужбовців не є обмеженою умовними рамками та має тенденцію до постійного удосконалення та оновлення згідно вимог часу.

У Федеративній Республіці Німеччини військовий бюджет містить близько 1,3 відсотка національного валового продукту, або 23 млрд. євро. Джерелом додаткового фінансування для німецьких збройних сил стали скорочення й режим жорсткої економії. Нині збройні сили Німеччини (Бундесвер) нараховують близько 70 тис. призовників, решта – кадрові військові та контрактники. З 2002 року тривалість військової служби скорочена до 9 місяців. Державою створені для них необхідні умови соціального захисту. Мешкають німецькі військовослужбовці строкової служби, як правило, в окремих кімнатах по 6 – 8 осіб. При цьому військовослужбовці Збройних Сил України проживають в казармах, розрахованих на 80-100 осіб. На вихідні дні, якщо частина не бере участі в навчаннях, їх відпускають додому. Крім того, один раз за весь період служби передбачена тритижнева відпустка. Проїзд у потязі для відпускників безкоштовний, проте зазвичай більша частина з них прямує до місця проведення відпустки на власному автомобілі. Щодо забезпечення житлом військово-політичне керівництво країни намагається вирішити цю проблему не тільки будівництвом нових квартир. У державі розроблена програма реконструкції казенного фонду житла й військових гуртожитків, укладаються довгострокові договори оренди квартир у приватному секторі, виділяються кредити на будівництво сімейних будинків. Для надання допомоги військовослужбовцям у вирішенні житлової проблеми в кожному гарнізоні створена мережа консультативних і посередницьких пунктів, в обов'язки яких входить пошук і піднайом квартир, а також юридичний захист прав військовослужбовців, які є орендарями жилих приміщень [3, с. 4].

Питання матеріального забезпечення військовослужбовців збройних сил ФРН знаходиться під захистом закону. Розміри основного місячного окладу німецького офіцера визначаються від розміру тарифної ставки. Її проводиться, як правило, один раз на два роки. Для кожного військового звання визначається максимально можлива сума грошового утримання, яка відповідає граничному терміну виступу в цьому званні. Так, для лейтенанта ця сума становить 1421 доларів США, для майора – 2228, для генерал-майора – 4918.

Залежно від специфіки проходження служби й характеру виконаних завдань для німецьких війсь-

ковослужбовців передбачені різноманітні додаткові виплати та надбавки. Зокрема, до них відносяться доплати за вислугу років, бездоганне виконання обов'язків військової служби, несення служби у вихідні й святкові дні та в нічний час (що є непередбаченим для військовослужбовців Збройних Сил України), надбавки за посаду особовому складу ВПС та ВМС. Крім того, кадровим військовослужбовцям збройних сил ФРН щорічно виплачується одноразова допомога в розмірі місячного окладу. При відбутті у відпустку військовослужбовцям Бундесверу видається грошова допомога у розмірі від 300 до 450 євро. Передбачена також щомісячна винагорода за успіхи в службі.

Кадровому військовослужбовцю, який звільняється в запас, пенсія призначається за умови, якщо до моменту звільнення він прослужив не менше 10 років або втратив працездатність під час виконання службових обов'язків. При її обчисленні обов'язково враховуються оклад за військовим званням (якщо військовослужбовець знаходився в цьому званні не менше року), попередньо займані посади та квартирна надбавка. Мінімальний розмір пенсії призначається після 10 років служби в межах 35% від окладу, за кожний наступний рік до 25 років нараховується додатково 2%, за кожний рік після 25 років вислуги -1 %. Отже, підполковник збройних сил ФРН, який виходить на пенсію, залежно від вислуги й тарифної ставки одержує приблизно 1759-3700 доларів США щомісячно [4, с. 28-31].

Республіка Франція за 1999-2004 роки скоротила чисельність збройних сил на 121 тис. 700 осіб. Водночас витрати на їх утримання збільшилися з 33,1 до 34,9 млрд. Доларів, при цьому на утримання одного військовослужбовця щорічно витрачалось 91 тис. доларів США. Питання матеріального забезпечення військовослужбовців збройних сил є одним із першочергових у системі соціальних гарантій збройних сил Франції. Так, фіксовані оклади призначаються військовослужбовцям-контрактникам протягом перших 10 місяців служби, якщо вони з початку її проходження уклали контракт на чотири роки, а також курсантам першого року навчання. При цьому передбачена значна кількість додаткових заохочувальних надбавок і виплат. Наприклад, районна надбавка встановлюється залежно від місця проходження служби і призначена для компенсації рівня вартості орендованого житла, якщо військовослужбовець не має власного. Її розмір коливається в межах 38-108 доларів США (від 1 до 3 % основного окладу). Також передбачена надбавка за службу в збройних силах Франції. У гарнізонах із особливо складними умовами служби ця надбавка збільшується. Також для військовослужбовців додатково передбачена одноразова допомога через переїзд до нового місця служби. Для офіцерів мінімальною

нормою вважається шість переміщень з одного гарнізону до іншого за період служби і три – для решти військовослужбовців. Тому, починаючи з сьомого переїзду, для офіцерів, та четвертого, для інших категорій особового складу, щоразу передбачена додаткова одноразова компенсація переїзду. Військовослужбовці, які служать за кордоном, одержують при в'їзді в країну, де вони проходять військову службу, 305 доларів США та додатково 25 % на дружину та 10 % на кожну дитину. Оренда житла компенсується фінансовими органами міністерства оборони [5, с. 139-147].

Належний рівень соціального забезпечення військовослужбовців мають збройні сили Сполученого Королівства Великобританії. У цій державі військова служба має виключно контрактний принцип комплектування усіх категорій військовослужбовців. У Великобританії грошове забезпечення таких категорій військовослужбовців як рядові, сержанти та офіцери визначається залежно від військового звання та вислуги років і складається з певних окладів та різних видів надбавок. Середній щомісячний оклад генералів (бригадних генералів) становить 7572-12672 доларів США, старших офіцерів – 4500-6814, молодших – 3272-3441, рядового та сержантського складу – 1910-2638. У британських збройних силах встановлені різноманітні щоденні надбавки за особливі умови служби. Наприклад, додатково оплачується проходження служби за межами держави в розмірі 7 доларів США для одружених військовослужбовців та 6 для самотніх. Окрім того, залежно від військової спеціальності й роду військ введені надбавки військовослужбовцям повітрянодесантних військ у розмірі 6 доларів США, загонів спеціального призначення – 31, льотно-підйомного складу – 26, підводним плавцям – 21, екіпажам кораблів і суден військово-морських сил, які перебувають у плаванні – 8.

На розквартирування військовослужбовців у військовому званні майора й вище нараховується щоденно 6,4 доларів США, капітана та інших молодших офіцерів – 4,8, унтер-офіцерів – 3,8, рядових – 1,6. Якщо офіцер орендує житло разом із сім'єю, то йому оплачується державою додатково 14-29, солдатам і сержантам – 6,4 – 11 доларів США на день. При цьому їм додатково виділяються кошти на оплату найму гаража та паркування власного автотранспортного засобу [6, с. 26-30].

При цьому компенсуванню підлягають також витрати особового складу на комунальні послуги. Розміри таких виплат залежать від місця проживання військовослужбовця. Так, у Лондоні, який вважається винятково дорогим містом, на розквартирування щоденно доплачують 4,8 доларів США. Також додатковій оплаті підлягають праця в години поза визначеною нормою, нічні варти, виконання

обов'язків військової служби в вихідні і святкові дні та неможливість проживання разом із сім'єю більше шести місяців на рік. В разі переведення на нове місце дислокації військовослужбовцеві державою виплачується додаткова сума в розмірі місячного окладу [7, с. 7-11].

Висновки

Таким чином, спираючись на викладений вище матеріал та з метою узагальнення та визначення результатів проведеного дослідження правомірним буде зробити наступні висновки.

1. Належні норми соціального забезпечення у провідних країнах-членах НАТО є одними з найважливіших та необхідніших у військовому законодавстві зазначених держав. Такий підхід щодо утвердження та підтримання достатньо високого життєвого рівня військовослужбовців має сприяти додержанню належного морально-психологічного стану в збройних силах, який безпосередньо впливає на процеси удосконалення постійного високого рівня боєготовності, боєздатності та спроможності якісно та вчасно виконувати різноманітні завдання, пов'язані із захистом власної держави.

2. Слід зазначити, що достатньо високий рівень соціального захисту у провідних державах Північноатлантичного договору мають усі категорії військовослужбовців, як рядового так і вищого офіцерського складу. Такий стан справ позитивно впливає на залучення до збройних сил найбільш розвинених в інтелектуальному та фізичному плані осіб та досить високої конкурентної спроможності військової служби на ринку праці.

3. В залежності від обставин економічного та соціального характеру, інфляційних процесів, та інших чинників, які можуть вплинути на загальний рівень соціального захисту військовослужбовців, у відповідних країнах проводиться постійне корегування відповідних норм законодавства. Такі дії дозволяють не допустити зниження обсягу соціальних норм військовослужбовців та забезпечують додер-

жання високого позитивного іміджу збройних сил та держави в цілому.

4. На думку автора, деякі правові норми соціального захисту військовослужбовців провідних країн-членів НАТО можуть бути запозичені до власного законодавства відповідного спрямування. Такі законодавчі новації мають деяким чином дозволити удосконалити рівень соціального захисту військовослужбовців Збройних Сил України та сприяти загальному підвищенню престижу військової служби серед громадян держави.

Список літератури

1. Коломейцев А. Экономическое стимулирование военной службы в США / А. Коломейцев // *Зарубежное воен. обозрение.* – 1993. – № 8. – С. 23-35.
2. *Allied joint publication (AJP). Allied joint index of NATO logistic directives, instructions and manuals, study draft. Note by the secretary.* – NATO // *EAPC Unclassified, 2003.* – P. 41-56.
3. Кривошеєва М. З НАТО дружити – по-людські жити (Євроатлантик. Вибір. Забезпечення житлом військовослужбовців зарубіжних країн) / М. Кривошеєва // *Народна армія.* – 2005. – 19 листопада. – (№ 200). – С. 4.
4. Голіцин В. Бундесвер без прикрас / В. Голіцин // *Військо України.* – 2005. – № 11. – С. 28-31.
5. Нестеров О.О. Соціальні стандарти НАТО та проблеми сумісності Збройних Сил України / О.О. Нестеров // *Стратегічна панорама.* – 2005. – № 1. – С. 139-147.
6. Погорєлов В.А. Євростандарти: Військово-соціальний аспект. Забезпечення військовослужбовців житлом / В.А. Погорєлов // *Військо України.* – 2010. – № 10. – С. 26-30.
7. Кузнєцов Ю. Соціальне забезпечення військовослужбовців Франції та Великобританії / Ю. Кузнєцов // *Військо України.* – 2009. – № 7. – С. 7-11.

Надійшла до редколегії 11.11.2011

Рецензент: к-т військ. наук, доц. В.С. Полікашин, Національний університет "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого", Харків.

ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СОЗДАНИЯ, УТВЕРЖДЕНИЯ И НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ГАРАНТИЙ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ ГОСУДАРСТВ-ЧЛЕНОВ НАТО

С.С. Королёв

Автором освещены основные социальные гарантии, предоставляемые военнослужащим и членам их семей стран, которые являются членами НАТО.

Ключевые слова: НАТО, социальная защита, военнослужащие, гарантии, развитие, нормативно-правовые акты.

PRACTICAL CREATIONS, ASSERTION AND NORMATIVELY-LEGAL PROVIDING OF GUARANTEES OF SOCIAL DEFENCE OF SERVICEMEN OF THE STATES-MEMBERS OF NATO

St.S. Korol'ov

An author is light up basic social guarantees, given servicemen and members of their families of countries which are the members of NATO.

Keywords: NATO, social defence, servicemen, guarantees, development, normatively-legal acts.